

## Radikaali inhorealismi ja Suomen ulkopoliittiset opit

*Mika Aaltola*

Suomen ulkopoliitiikan yleisskenaarioissa on piirteitä, joita on ollut tapana kutsua tunnustettaviksi tosiasioiksi. Ne liittyvät tyypillisesti Venäjään, itärajan pituuteen ja maantieteeseen. Tosiasioiden tunnustaminen on nähty poliittisen realismin perinteen mukaisena, päätä selvittävänä vastalääkkeenä idealistiseen humaltumiseen. Kuitenkin näissä skenaarioissa usein sivuutetaan epämiellyttävät käsitteet, kuten sotilaallinen uhka, oman toimijuuden rajallisuus, syvä ulko- ja sisäpoliittinen epäluottamus ja kansallisen intressin hajanaisuus tai jopa valheellisuus. Tällaisten raadollisten tai epämiellyttävien piirteiden tunnustamista voi kutsua perinteisestä suomalaisesta realismista poiketen inhorealismiksi. Inhorealismisen ulkopoliittisen ajattelun näkökulmasta Paasikiven ja Kekkonen nimiin yhdistyvä ulkopoliitiikan linja oli todellisuuden raadollisuuden sivuuttavaa epänaturalistista huumaa. Kansallista realismia inhorealismi arvostelee liiasta luottamuksesta historiallisiin yleistyksiin, jotka ammennetaan suurvaltojen intressikamppailusta ja jotka sivuuttavat pienempien toimijoiden toimintavapauden kasvattamisen.

### Suomi kuin rotta laatikossa

John Gaddis (1998, 117) toteaa kylmän sodan kommentaarissaan pienen maan olevan kuin rotta Skinnerin laatikossa. Skinnerin laatikko on ehdollistamisen tutkimuksessa käytetty väline, johon ilman vettä tai ruokaa pidetty koe-eläin laitetaan. Rotta opetetaan tekemään erilaisia liikkeitä saadakseen hieman ruokaa tai tilkan vettä. Erilaisia palkintoja käyttämällä eläin saadaan oppimaan monimutkaisia käyttäytymiskokonaisuuksia. Varsinainen toimijuus on laatikon ulkopuolella olevalla tutkijalla. Toisin sanoen rotan sielunelämällä ei kokonaisasetelman kannalta ole mitään merkitystä, vaikka eläin voikin sisäistää erilaisia irratioonallisia malleja siitä, mitä sille tapahtuu ja mikä sen oma rooli asetelmassa on.

Kun Suomen geopoliittinen tilanne muuttui uudella tavoin akuutiksi toisen maailmansodan päätyttyä, sen voi myös nähdä joutuneen eräänlaiseen skinneriläiseen ehdollistamislaatikkoon. Suomi sai idästä erilaisia palkintoja: viennin jatkuvaa kasvua, maa-alueiden palautuksia, kriisien laukeamista tai ilmapiirin lientymistä. Suomen ehdollistamista kyettiin helposti testaamaan eri tilanteissa ja sen käyttäytymistä kalibroimaan esimerkiksi noottikriisin tapaisten ärsykkeiden avulla. Palkinnot ja rangaistukset tehostivat toistensa vaikutusta.

Valtiovallan toimijuus tarkoittaa strategista kykyä kontrolloida ja ohjata omaa käyttäytymistä suhteessa valtopoliittiseen rakenteeseen. Kylmän sodan tilanteessa Suomen omaehtoinen toimijuus oli erittäin rajattua. Neuvostoliitto kykeni vaikuttamaan Suomen käyttäytymiseen enemmän kuin Suomi pystyi kontrolloimaan omaa päämäärähakuista toimintaansa. Totuus olikin paljon kylmempi kuin suomalainen kansallinen realismi tunnusti. Valta oli taustalla toimivalla Neuvostoliitolla, joka kykeni halutessaan säätelemään asetelmaa omien intressiensä mukaisesti (Holsti 1986, 656; Rentola 1999).

Suomi kuitenkin kehitti omia uskomuksia sen suhteen, mitkä olivat tilanteen erityispiirteet ja miten toimimalla se voisi parantaa tai rauhoittaa tilannetta. Se alkoi uskoa rauhanomaiseen rinnakkaiseloon, puolueettomuuden erinomaisuuteen, sillanrakentajan rooliin ja suureen Venäjä-osaamiseensa. Tällaisiin periaatteisiin perustui ajan presidenttien mukaan nimetty Paasikiven ja Kekkonen ”linja”.

Vähitellen kehittyi käsitys, jonka mukaan suomalainen näkemys maailman tapahtumista oli länsimaita objektiivisempi. Jopa Ruotsin puolueettomuus tuomarointineen tuntui tarpeettomalta ja oudolta: kuten Kekkonen paljon puhuvasti totesi, emme olleet tuomareita vaan lääkäreitä. Sukupolvia kasvatettiin näkemään maailma kehyksestä, jonka oletettiin olevan laajempi, realistisempi ja vakauttavampi kuin esimerkiksi norjalaisten tai saksalaisten, saati sitten amerikkalaisten näkemykset. Samalla ulkopuolisten kriittiset kommentit Suomen politiikasta opittiin sivuuttamaan asiantuntemattomina.

## Ulkopolitiikan jalo valhe

Missä määrin Suomen ulkopoliitiikan kylmän sodan ajasta juontuvat opit ovat pelkkää irrationaalista ja taikauskoista toimijuuskuvitelmaa? Yhden vastauksen antaa Osmo Apusen (2015) artikkeli, jonka mukaan tilanne oli Gaddisin ajatusta monimutkaisempi. Apusen mielestä ulkopoliittinen johto oli tietoinen Suomen tilanteen ongelmallisuudesta ja käytetyn ulkopoliittisen retoriikan harhaanjohtavuudesta:

Paasikiven linjan tarkoittama maailma oli armoton, arvaamaton ja poliittisten intohimojen tuivertama, mutta ulkopoliitikkaa oli silti hoidettava kylmästi omaa etua harkiten. Kun järkevä politiikan harjoittaminen järjettömässä maailmassa kävi yli ”kadun miehen” ymmärryksen, se tuli jättää niille, joilla oli siihen tarvittavaa kykyä, kokemusta ja näkemystä. Kansalaiset saivat luvan sovittaa puheensa valistuneen ulkopoliittisen johdon näkemysten mukaisiksi (ma., 55).

Tämän tulkinnan mukaan kansalaiset pidettiin uskossa, että tilanne oli hallussa ja Suomen ulkopoliitikka oli ankkuroitu poliittisen retoriikan mukaiselle rationaaliselle linjalle. Presidentti lähipiireineen tiesi tilanteen arvaamattomuuden, mutta kansalle välttämättömyydestä tehtiin hyve. Julkinen mielipide haluttiin muokata muottiin, joka ei vastannut todellisuutta, mutta ei rasittanut praktista ulkopoliitiikan hoitamista esimerkiksi avoimella neuvostovastaisuudella (ks. Vihavainen 1991).

Apusen näkökulmaa voi tulkita niin, että yhteiskunnallista keskustelua hallitsi hämäryys, jonka normatiivinen mieli oli samankaltainen kuin Platonin *Valtio*-teoksen ”jalo valhe” (Platon 1991, 3.414–415). Platonista kansalle oli hyvä uskotella uskonnon mielekkyyttä, koska se tuotti yhteiskunnallista yksimielisyyttä ja ohjailtavuutta. Suomessa eliitti kuitenkin tiesi kansalle syötettyjen uskomuksien valheellisuuden. Tästä lähtökohdasta kylmän sodan olosuhteissa luotiin vahvaa uskoa esimerkiksi ulkopoliittisen konsensuksen tärkeyteen. Eliitti tiesi, että konsensus oli helposti hallittavissa ja presidentti-instituution kautta määriteltävissä. Samaan tarkoitukseen luotiin ulkopoliittinen myytti Suomesta konflikteja parantavana lääkärinä sekä siltoja rakentavana ja ongelmia ratkaisevana insinöörinä (esim. Palonen 1987).

Nämä brändäykset eivät kuitenkaan määrittäneet ulkopoliitiikan paljon raadollisempaa yleiskuvaa. Apusen argumenttia voisi tulkita niin, että ulkopoliittinen johto oli tietoinen toimijuutensa tosiasiallisesta hataruudesta. Se tiesi Neuvostoliiton aktiivisesti ohjailevan Suomea erilaisten vaikutus- ja korruptioverkostojen kautta (esim. Rentola 2009). Ulkopoliittisen johdon toimijuus olikin suurelta osin maan sisäistä: se onnistui kitkemään avoimen opposition valitsemaansa linjaa kohtaan. Julkiseen mielipiteeseen vaikuttaminen sisäpoliittisesti mahdollisti tietynlaisen, mutta toimijuudeltaan erittäin rajatun, ulkopoliittisen kamppailun Neuvostoliiton vaikutuksen rajaamiseksi.

### Taikauskoinen menestystarina

Kylmän sodan perintö liittyy ulkopoliittisen keskustelun sisäpoliittiseen ohjattavuuteen. Ulkopoliittisen johdon oma asema oli paljolti kiinni sen kyvyssä saada kansalaismielipide tiettyyn asentoon, mitä pidettiin oleellisena Suomen selviytymisen kannalta. Toisaalta ulkopoliitiikan perintö liittyy jaloön valheeseen. Välttämättömät hyveet – joiden sisältö oli ohjattavuuden funktio – muuttivat statustaan aikakauden muuttuessa. Julkiseen puheeseen jäi kuitenkin elämään myytti rauhanomaisesta rinnakkainelosta. Sen status ei ollut machiavelliläinen, vaan ideologinen.

Taikauskoinen toimijakuva jäi henkiin kylmän sodan ajan menestystarinana. Tästä inhorealisisesta näkökulmasta myös Apusen oletus ulkopoliitiikkaa kurissa pitäneistä linjamiehistä on liian rationalistinen ja ylioptimistinen. Se sisältää ajatuksen valtiolaivaa navigoivan kylmäpäisen presidentin valistuneesta kyvystä hahmottaa realistinen linja ja myydä kansalle päämäärän pyhittämiä jaloja valheita.

Skinnerin laatikosta kumpuava inhorealismi ei anna mahdollisuutta tällaiseen optimismiin. Suomen toimijuus koostui sen mukaan pääosin refleksinomaisista reaktioista ulkomaan tuleviin ärsykkeisiin, joita väritettiin omin uskomuksin. Maan johdosta tuli väijäämättä ulkopoliittisen toimijuuden agentti, jonka tehtäväksi jäi passiivinen sopeutuminen ja ehdollistuminen tiettyyn ulkopoliittiseen käytäntörepertuaariin. Tässä tilanteessa ulkopoliittinen johto ei voinut olla valistunutta: sen täytyi uskoa omiin valheisiinsa kyvystään määritellä ja toimia kansallisen intressin mukaisesti.

Onni onnettomuudessa saattoi olla se, etteivät Neuvostoliiton tavoitteet liittyneet suoraan Suomeen, vaan maan käyttökelpoisuuteen suhteessa tärkeämpiin tavoitteisiin Euroopassa. Suomen haluttiin olevan malliesimerkki rauhanomaisesta järjestelmien rinnakkainelosta. Tällainen ”näyteikkunapolitiikka” asetti tiettyjä rajoja Neuvostoliiton vallankäytölle.

### Menneisyyden varjot nykypäivän ulkopoliitiikassa

Historiallista kinastelua tähdellisempää on ymmärtää yllä kuvattujen myyttien vaikutus nykypäivän ulkopoliitiikkaan. Kuinka ne vaikuttavat tapoihimme analysoida ympäristöä 25 vuotta kylmän sodan päättymisen jälkeen? Tarkoituksenani seuraavassa ei ole niinkään tarkastella historiallista evidenssiä, vaan pohtia menneeltä aikakaudelta kumpuavien ”opetusten” vaikutuksia nykyiseen ulkopoliitiikkaan inhorealisisesta näkökulmasta.

Yhtenä esimerkkinä toimii vuoden 2016 hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, joka mainitsee hybridivaikuttamisen turvallisuuden keskeisenä painopistealueena (Valtioneuvosto 2016). Johtuen kylmän sodan ehdollistumasta Suomessa on erittäin luontevaa nähdä Venäjän toiminnassa juuri tämä ulottuvuus. Keskeinen kamppailualue ei lähtökohdaisesti ole itärajalla tai mahdollisissa kineettisissä uhkaskenaarioissa eikä välitöntä sotilaallista uhkaa havaita muuten kuin tulevaisuuden mahdollisuutena. Sen sijaan Venäjän nähdään vaikuttavan syvällä Suomessa, ja tätä vaikutusta uskotaan voitavan jossain määrin säädellä. Tässä tilanteessa jokaisesta suomalaisesta tulee soturi. Presidentti Niinistön sanoin: ”Me kaikki olemme maanpuolustajia. Siis kaikki, jotka vastaanotamme informaatiota, me olemme Suomen puolustajia” (Yle 2015). Tällaisella kansalaissoturimallilla viitataan muuttuneisiin strategisen kommunikaation muotoihin digitalisoituvassa maailmassa. Samalla siinä korostuu menneisyyden kaiut ja ulkopoliittisen kamppailun näkeminen sisäisenä kamppailuna.

## Myytti rauhanomaisesta rinnakkainelosta

Kylmän sodan ehdollistamislaatikossa ulkopoliittinen johto saattoi kuvitella käyvänsä kamppailua Suomen etujen vaalimiseksi, mutta itse asiassa se tuli epäsuorasti toteuttaneeksi Neuvostoliiton intressejä. Toimiessaan osana itäisen naapurin länsimaille suuntaamaa näytekkunapolitiikkaa Suomi itsessään oli ratkaisevasti vähemmän tärkeä Neuvostoliitolle kuin mitä sen avulla voitiin saavuttaa. Päätarkoituksena oli houkuttaa muita Euroopan maita tarttumaan Suomen esimerkkiin ja tuottaa epäyhtenäisyyttä lännessä (esim. Holsti 1986). Suomi olikin vain osa Neuvostoliiton normatiivisen vallan työkalupakkia, eräänlainen syötti.

Suomessa kuitenkin tulkittiin, että naapurin pyrkimykset Suomen suhteen olivat erityisiä ja osittain Suomen omien ”luottamusta herättävien” toimien ansiota. Tämä toimijuuskuva näyttäytyy erityisesti siinä, miten presidentti Kekkonen henkilökohtaisia suhteita ylläpitävää roolia korostettiin. Ajateltiin, että suurvalta ei tavoitellut Suomea, vaan halusi sille strategisesti merkittävää rauhanomaista rinnakkaiseloä. Suomessa luultiin, että olimme erityisiä ja elimme niin sanotussa erityissuhteessa, jossa perinteiset pienen valtion ja sen suuren naapurin väliset ongelmat oli ratkaistu koko Itämeren aluetta vakauttavasti. Suomessa vallitsi kuvitelmia itäiseen naapuriin liittyvästä syvästä tietotaidosta ja siihen ankkuroidusta ulkopoliittisesta linjasta (esim. Paasikivi-Seura 2016).

Neuvostoliiton näyteikkunastrategiasta ei Suomessa keskusteltu laajasti. Tämä saattoi johtua tilanteen epäsymmetrisyydestä ja kyvyttömyydestä havainnoida kansainvälispoliittista kokonaisuutta, johon Suomi liittyi pienenä osana. Toisaalta avoin ulkopoliittinen keskustelu saatettiin helposti tuomita neuvostovastaisena. Ulkopoliittisen johdon tasolla tilanne nähtiin siedettävänä. Sen saatettiin nähdä heijastelevan maan sen hetkistä kansallista etua. Suomi oli tavallaan Troijan hevonen, joka asetti toivonsa siihen, että se kykenisi matkalla Troijaan vapautumaan Neuvostoliiton suunnittelemastrategisesta luonteestaan. Toisaalta tilanne mahdollisti sisäpoliittisia vapauksia, melko demokraattisen hallinnon ja taloudellisia etuja.

Inhorealismien näkökulmasta Suomi ei selvinnyt kylmän sodan ajoista omien taitonsa tai uskomustensa ansiosta, vaan niistä huolimatta. Selkein syy selviytymiseen oli Neuvostoliiton Suomesta riippumaton romahtaminen. Tämä oli hyvin onnekasta, sillä Suomi menetti

näyteikkunamerkitystään ja sen edustama malli alkoi Länsi-Euroopan sijaan kiinnostaa Itä-Euroopassa.

## Suomettuminen maagisena ajatteluna

Venäjän ekspansiivisen ulkopoliitiikan on viime vuosina nähty viestivän paluusta kylmän sodan aikaan. Tähän puolestaan liittyy usein ajatus, että Suomen aikaisempi ulkopoliittikka saattaisi sopia myös nykypäivään (esim. Volanen 2016). Suomessa puhutaankin usein kylmän sodan paluusta ikään kuin hallittavana tilanteena, jossa voimme omalla virtuoosimaisella kikkailullamme tulla toimeen kahdenkeskisessä erityissuhteessa Venäjään.

Näkemys on hyvin ongelmallinen inhorealisisesta näkökulmasta, joka kyseenalaistaa toimijuutemme myös nykytilanteessa: jos Suomi toimi aiemminkin lähinnä näyteikkunasomisteen omaisena syöttinä, on perustelua olettaa, että Venäjän tavoitteet ovat nyt samansuuntaisia (esim. VoxEurop 2016). Venäjän nykyjohto saattaakin pyrkiä aktivoimaan kylmän sodan ajan ulkopoliittisia opetuksia Suomessa hajottaakseen EU:ta ja herättääkseen epäluottamusta lännen yhteisiin linjauksiin. Tämä voisi puolestaan vähentää EU:n sisämarkkinoiden tuomaa suojaa Venäjän kyvyille käyttää Euroopan riippuvuuksia valtapoliittisina aseina (Wiggell & Vihma 2016).

Venäjä voi myös pyrkiä tuottamaan Suomelle ja muille valtioille käsitystä Yhdysvaltojen ja Naton linjoista eroavasta kolmannesta tiestä. Venäläisessä strategisessa kommunikaatiossa tämä näyttäytyy usein haluna nähdä EU:n ja Naton vastaisia ja Venäjän intressejä ymmärtäviä vahvistuvia piirteitä lännessä. Kolmannen tien markkinoiminen edistäisi Venäjän valtapoliittista intressiä tuottaa rajoilleen etupiiriä, jonka politiikka ei ole ristiriidassa sen geopolittisten tavoitteiden kanssa.

Kuvaan sopisi se, että Suomi alkaa taas luottaa omaan pienvaltionerokkuuteensa etsiessään kahdenvälisiä erityissuhteita Venäjään. Mahdollinen skenaario on, että Venäjä pyrkisi syöttämään suomalaiseseen vakauspolitiikkaan neutraliteetin sävyjä. Ehdollistamispolitiikan keinoina voivat toimia aiemmat muistikuvat sekä taloudellisten hyötyjen porkkana ja vaikkapa ihmisvirroilla pelottelun keppi. Sanktiot ovat olleet erityisen kritiikin kohteena. Suomen halutaan aktivoivan kahdenvälisen erityissuhteen kieltä läntisen yhtenäisyyden kustannuksella (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2014).

Tämä inhorealistentulkinta näkee siis Suomen olevan menneisyyskuviansa vuoksi taipuvainen ajautumaan uudelleen Venäjän näyteikkunan rooliin. Vaikka hyötysuhde saattaisi tuntua siedettävältä, näyteikkunapolitiikka johtaa helposti kestävämpään intressisokeuteen. Pragmaattiselta vaikuttavalle politiikalle saatetaan antaa hyveellisiä sisältöjä rauhanomaisesta kumppanuudesta ja erityissuhteista. Saatetaan puhua historiallisista vakioista tai geopolittisesta välttämättömyydestä (esim. Visuri 2016).

## Myytti, jonka mukaan Venäjä ei ole uhka

Keskeinen kylmän sodan perintö on arkuus käyttää käsitettä uhka osana normaaleja kansainvälispoliittisia tilannearvioita. Uhka nähdään velvoittavana, epäsovittavana tai vastakohtaisuuksia lietsovana käsitteenä, ja se korvataan muilla epäsuorilla ilmaisuilla (ks. Hämäläinen 2016).

Sen sijaan, että Venäjän kyvykkyyksien ja strategisten päämäärien yhdistelmiä kuvattaisiin eriasteisina uhkina, niitä pidetään huolestuttavina ja Venäjä nähdään arvaamattomana.

Venäjän mahdollisen uhkan voi nähdä koostuvan kolmesta komponentista. Keskeisin niistä on Venäjän sotilaallinen kyky, joka on hälyttävässä kasvussa merkittävän varustautumisohjelman myötä (Oxenstierna 2016). Vaikka Suomi on säilyttänyt oman sotilaallisen kyvykkyytensä läntisesti ajatellen siedettävällä tasolla, suhteellisen sotilaallisen kyvykkyyden säilyminen 1990-luvun tasolla on kysymysmerkki. Juuri suhteellinen sotilaallinen kyvykkyyden on inhorealistisesti ajateltuna keskeinen tapa arvioida mahdollista sotilaallista uhkaa. Toisaalta Krimin ja itäisen Ukrainan tapahtumat ovat todistusaineistoa Venäjän pyrkimyksistä. Suomen julkilausutun viiteryhmän, lännen, suoraan haastaminen ja etupiiristrategia ovat selkeästi esillä maan ulkopoliittisissa dokumenteissa (Mikkola & Pynnöniemi 2016).

Kolmas usein sivutettu uhkakomponentti on Venäjän valmius käyttää hyväksi Suomen keskeisiä haavoittuvuuksia. Suomi on pitkälle digitalisoitunut moderni yhteiskunta. Yhteiskunnan jatkuvuuden hallinta riippuu ulkoisista sidoksista, joiden turvaaminen ei onnistu Suomen omilla resursseilla. Suomi on riippuvainen laajoista läntisistä institutionaalisista verkostoista sekä maailmankauppaan ja datavirtoihin liittyvästä kriittisestä infrastruktuurista. Esimerkiksi Itämerellä kulkevat laivat, data ja lentoliikenne muodostavat keskeisen verisuoniston, jonka lamauttavat häiriöt säteilevät helposti laajalle yhteiskuntaan. Suomi on myös demokratia, jossa poliittiseen johtoon voi vaikuttaa kansalaismielipiteen ja vaalien kautta. Näitä moninaisia haavoittuvuuksia hyödyntämällä on mahdollista vaikuttaa yhteiskuntaan ja myös ulkopoliitiikkaan.

Inhorealistisen tulkinnan mukaan kylmän sodan irrationaaliset ulkopoliittiset ajatuspolut voi niin ikään nähdä Suomen erityisenä haavoittuvuutena. Suomi on kiinnittynyt läntisiin verkostoihin, mutta samalla mentaalisesti säilyttänyt suomettumisen ajan maagisen ajattelun.

## Yhden periodin välttämättömyys ei ole toisen ulkopoliittista hyveellisyyttä

Suurvaltarealismen näkökulmasta vääristynyt pienvaltiorealismi on juuri sitä, mitä raja-alueen maille pitää myydä laajempien strategisten päämäärien saavuttamiseksi. Venäjän ohella myös Yhdysvalloissa on niitä, jotka näkevät suomettumisen jotenkin hyveellisenä pienvalti-ouskomuksena: se tarjosi voimapolitiisella shakkilaudalla puskurin, jota pelaamalla voitiin vakauttaa suurvaltasuhteita (Walt 2015).

Erilaiset realismit ovat usein pelkistäneet siistin suurvaltapelilaudan materiaaliin resursseihin. Strategiset resurssit öljystä joukkojen liikuteltavuuteen kartalla ovat siistineet valtapoliitiikkaa loogisesti miellyttävämpään muotoon. Joukkojen ja tankkien määrät, väestön mobilisaatiokyky ja sotatalouden kestävyys ovat mitanneet suurvaltojen ja muiden eroja sekä merkittävyttä. Historia ei kuitenkaan pelkisty näiden materiaalien mittareiden siistiksi peliksi, vaan myös oikut, sattuma ja nopeatempoiset rönsyilyt määrittelevät laajoja ja monimutkaisia prosesseja.

Keskinäisriippuvuuden aikakaudella perinteinen suurvaltarealismia näyttäytyy Napoleonin aikaiselta anakronismilta valtapoliitiikan jyllätessä uusilla tasoilla, dynaamisilla logiikoilla ja moninaistuvien toimijoiden ajamana. Geopoliittinen niche, johon Suomikin joutuu sopeu-

tumaan ja jossa sen toimijuus näyttäytyy, on muuttunut ja osittain aina uusi. Tämä satunnaisuuden korostus on inhorealismien keskeinen sisältö. Fortuna näyttelee yhä suurta roolia, eikä sen taltuttaminen tänään onnistu kiinnittämällä huomio jonkin aikaisemman aikakauden opetuksiin.

Toisin kuin suomalainen realismi usein olettaa, maan eri aikakausien ulkopoliittisesta kokemuksesta on vaikea ammentaa raudanlujia oppeja ja tunnustettavia ajattomuuksia. Tieto on tilannesidonnaista, aikaan ja paikkaan sidottua. Ulkopoliittisen tiedon skenaariot ovat olleet muuttuvia ja sisältäneet ominaispiirteitä, jotka tekevät opetuksien soveltamisesta nykytilanteeseen vaikeaa ja pääsääntöisesti harhaanjohtavaa. Kylmän sodan ajan näyteikkunaperiodi ei sellaisenaan voi toistua.

Toisin kuin kylmän sodan aikana Suomi on ankkuroinut politiikkansa läntisten instituutioiden yhtenäisyyteen ja eheyteen. Skinnerin laatikko on monitahoisempi, eikä koe-eläimellä ole lohdutun jano ja nälkä. Tässäkin tilanteessa on ongelmansa, mutta ulkopoliittinen toimijuus on lisääntynyt: Suomi kykenee tasapainottamaan Venäjän strategista vaikutusta, ja Venäjän on vaikeampi hyödyntää ehdollistamisregiimiä suhteessaan Suomeen.

Vaikka menneet ehdollistumat kummittelevat, Suomi on sopeutunut hyvin kylmän sodan jälkeisen maailmanajan konventioihin. Muuttuvat käyttäytymisstandardit, kiistelymuodot, vastakohtakäsitykset ja normatiiviset käytännöt ovat tärkeitä Suomen ulkopoliittikan skenaarioissa. Inhorealismista nämäkin ovat kuitenkin perin juurin harhaisia toimijuuskäsityksiä. Mutta ehdollistamislaatikon koe-eläimelle ne tarjoavat palkintoja, jotka eivät ole riippuvaisia vain yhden ulkopuolisen manipulaattorin tahdosta. Liikkumavara, jos sitä käytetään, on suurempi.

## Lähteet

- Apunen, Osmo (2015): ”Vaikenemisen politiikkaa: Suomettuminen ja Matti Pulkkinen älymystökritiikki Romaanihenkilön kuolemassa”. *Kosmopolis*, 45(4), 40–56.
- Gaddis, John Lewis (1998): *We Now Know*. Lontoo: Oxford UP.
- Holsti, Kaj J. (1986): ”Politics in Command: Foreign Trade as National Security Policy”. *International Organization*, 40(3), 643–671.
- Hämäläinen, Unto (2016): ”Venäjä ei ole uhka Suomelle”. *Helsingin Sanomat*, 12.6.2016.
- Mikkola, Olli-Matti & Katri Pynnöniemi (2016): ”Venäjän nollasummapelien valtapoliittikka”. Teoksessa: F. Blomberg (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohdat*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 191–214.
- Oxenstierna, Susanne (2016): ”Russia’s defense spending and the economic decline”. *Journal of Eurasian Studies*, 7(1), 60–70.
- Paasikivi-Seura (2016): ”Paasikiven linja ja ulkopoliittinen ajattelu”. [Http://www.paasikivi-seura.fi/3, 29.6.2016](http://www.paasikivi-seura.fi/3,29.6.2016).
- Palonen, Kari (1987): ”The Art of the Possible on the Periphery: J. K. Paasikivi and Urho Kekkonen in the Realpolitik Tradition”. Teoksessa: J. Kanerva & K. Palonen (toim.) *Transformation of Ideas on a Periphery*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 98–115.
- Platon (1991): Teokset IV. *Valtio*. Suom. M. Itkonen-Kaila. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- Rentola, Kimmo (1999): "From Half-Adversary to Half-Ally: Finland in Soviet Policy, 1953–58". *Cold War History*, 1(1), 75–102.
- Rentola, Kimmo (2009): "Suojelupoliisi kylmässä sodassa". Teoksessa: M. Simola (toim.) *Ratakatu 12. Suojelupoliisi 1949–2009*. Helsinki: WSOY, 9–192.
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2014): Russian Foreign Ministry Spokesman Alexander Lukashevich's interview with Rossiya Segodnya in connection with Finnish Foreign Minister Erkki Tuomioja's upcoming visit to Russia. 3.10.2014. [Http://archive.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/A913FBFF-169C1A5944257D670026DD97](http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/A913FBFF-169C1A5944257D670026DD97), 29.6.2016.
- Valtioneuvosto (2016): *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Vihavainen, Timo (1991): *Kansakunta räbmällään: suomettumisen lyhyt historia*. Helsinki: Otava.
- Visuri, Pekka (2016): "Geopoliittinen kamppailu Euroopassa ja Suomen turvallisuus". Teoksessa: F. Blombergs (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökobtia*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 449–486.
- Volanen, Risto (2016): "Selonteosta puuttuu tärkein, rauha". 17.6.2016. [Http://www.ristovolanen.fi/118302917/3891255/posting/selonteosta-puuttuu-tärkein-rauha](http://www.ristovolanen.fi/118302917/3891255/posting/selonteosta-puuttuu-tärkein-rauha), 29.6.2016.
- VoxEurop (2016): "Russia's Plan for Europe: Punish Germany, divide the EU, pressure Ukraine". 3.3.2016. [Http://www.voxeurop.eu/en/content/news-brief/5056095-punish-germany-divide-eu-pressure-ukraine](http://www.voxeurop.eu/en/content/news-brief/5056095-punish-germany-divide-eu-pressure-ukraine), 29.6.2016.
- Walt, Stephen (2015): "How not to save Ukraine". *Foreign Policy*, 13.2.2015. [Http://foreignpolicy.com/2015/02/09/how-not-to-save-ukraine-arming-kiev-is-a-bad-idea/](http://foreignpolicy.com/2015/02/09/how-not-to-save-ukraine-arming-kiev-is-a-bad-idea/), 29.6.2016.
- Wigell, Mikael & Antto Vihma (2016): "Geopolitics versus geoeconomics: the case of Russia's geostrategy and its effects on the EU". *International Affairs*, 92(3), 605–627.
- Yle (2015): "Presidentti Niinistö infosodasta: Me kaikki olemme maanpuolustajia". 17.10.2015. [Http://yle.fi/uutiset/presidentti\\_niinisto\\_infosodasta\\_me\\_kaiikki\\_olemme\\_maanpuolustajia/8388624](http://yle.fi/uutiset/presidentti_niinisto_infosodasta_me_kaiikki_olemme_maanpuolustajia/8388624), 16.6.2016